

KOCSIS ISTVÁN

A kitüntetés

DRÁMA KÉT RÉSZBEN

Személyek:

BOLYAI JÁNOS
BOLYAI FARKAS
RÓZA, Orbán
SCHWARZENBERG százados,
a helytartó szárnysegéde
SOMBORY ezredes

ELSŐ RÉSZ

*Bolyai János marosvásárhelyi házának nappalija.
Bolyai Farkas és Schwarzenberg százados.*

BOLYAI FARKAS (*indulatosan*): Nem, nem beszélhet a fiammal. Először is: Évek óta nem beszélget senkivel... Másodszor: Nemcsak abban vagyok biztos, hogy nem fogadja el a kitüntetést, hanem abban is, hogy ocsmány provokációnak tartaná a kitüntetés ötletét... Hát hogy is képzeltek, hogy kitüntetést lehetne neki felajánlani. Mit akarnak tulajdonképpen? Képtelenek felfogni, hogy mi a becsületsértés? Tegyenek le szándékukról. Mindenkit kellemetlen helyzetbe sodornának. A fiamat is, önmagukat is, őfelségét is...

SCHWARZENBERG: Kellemetlen lenne, ha nem venné át. Nagyon kellemetlen következményekkel járhat. Meg szeretném győzni a százados urat. Erre kérek lehetőséget. Ha nem tudom meggyőzni, belenyugszom vereségembe.

BOLYAI FARKAS: Válaszolok a fiam helyett: Nem veszünk át semmiféle kitüntetést...

SCHWARZENBERG: Nekem ezt a visszautasítást jelentésben kellene megindokolni... Tíz percet szeretnék beszélgetni vele. Nem többet...

BOLYAI FARKAS: Mit tud ön az én fiamról? Semmit. Ha ismerné, nem merne a szeme elé kerülni... És ehhez még valamit hozzátennék: Nem vall jó ízlésre, hogy megpróbálják egy „kitüntetéssel” megalázni.

SCHWARZENBERG: Megalázni?

BOLYAI FARKAS: Csodálkozik? Mit tud ön 1848-ról? Megmondaná végre világosabban, mit akar a fiamtól?!

SCHWARZENBERG: Azt kell tudomására hoznom a kapitány úrnak, hogy a generális úr őfelsége nevében meg szeretné köszönni, hogy negyvennyolc-negyvenkilencben hű maradt az uralkodóházhoz. Ez alkalommal őfelsége kitüntetését is átnyújtaná...

BOLYAI FARKAS: És ön szerint ez nem minden idők legarcátlanabb ötlete...

SCHWARZENBERG: Minden idők legarcátlanabb ötlete? Ötödik évfordulóját ünnepeljük a világosi fegyverletételnek.

BOLYAI FARKAS: Ünnepeljük mi is a világosi fegyverletételt? És önökkel együtt?

SCHWARZENBERG: Ha nem ünnepelnek velünk, akkor miképpen nyújthatná át Wolgemut tábornok, őfelsége helytartója a kitüntetést... És még valamire fel szeretném hívni a figyelmét... A tábornok úr ez alkalommal dönti el, a nyugdíjas tisztek közül kinek a nyugdíját emelik fel, kiét nem...

BOLYAI FARKAS: Azt fogja válaszolni a fiam: Az én nyugdíjamat meg is vonhatnák... Ha nem vonják meg, felajánlom honvédárva neveltetésére... Nos, viheti a választ.

SCHWARZENBERG: A tábornok úr mélységes tisztelettel beszélt önről és a kapitány úrról.

BOLYAI FARKAS: Mélységes tisztelettel óhajtja meggyilkolni a becsületünket?!

SCHWARZENBERG: Mélységesen csodálkozom... Bizonytalán nagyon örülni fog a tiszteletre méltó Bolyai János nyugalmazott százados a kitüntetésnek, a kitüntetéssel járó összegnek és nyugdíja felemelésének, csak erre gondoltam idefelé jövet...

BOLYAI FARKAS: Majd én átadom a fiamnak az üzenetet.

SCHWARZENBERG: Örülnék, ha jelen lehetnék. Olyan sokat hallottam már a két híres Bolyairól, a nagy tudósokról...

BOLYAI FARKAS: Válaszoltam a fiam nevében... A tábornok úr sose fogja megtudni, hogy nem a fiammal beszéltem...

SCHWARZENBERG: Nem, nem csaphatjuk be a tábornok urat... Fogadnia kell engem a kapitány úrnak. Én csak jót akarok. Mi a rossz abban, hogy egy nyugdíjas katonatisztet kitüntetnek, felemelik a nyugdíját? Mi ebben a rossz?

BOLYAI FARKAS: A fiam nem így visszafogottan tiltakozna, mint én... Ráadásul félreértené az ön szerepét. Szolgát látna önben... Legalább abból volna le következtetést, hogy a fiamhoz még én sem merek mindig bekopogtatni...

SCHWARZENBERG: Jelentést kell írnom arról, hogyan fogadta a hírt, hogy a helytartó úr őfelsége nevében ki akarja tüntetni...

BOLYAI FARKAS: Szemébe merné mondani a fiamnak, fiatalember, hogy árulásért ki akarják tüntetni?

SCHWARZENBERG: Árulásáért?

BOLYAI FARKAS: Hát mi másért jutalmaz őfelsége?

SCHWARZENBERG: Tiltakozom a helytartótanács nevében és...

BOLYAI FARKAS: Felőlem tiltakozhat, amiért és amikor akar, de a fiamhoz nem engedem be. Eleget nyugtalankodom miatta... Van rá okom, s nem akarom újakkal tetézni.

*Sötét. A felerősödő fényben Bolyai János dolgozószobája.
Bolyai János és Bolyai Farkas.*

BOLYAI FARKAS: Hát hogy ne lennék nyugtalan, fiam? Régebben annyszor bántottál meg, ahányszor találkoztunk... Nem szívesen beszélsz már Gauss-ról sem. Hiányolom, igenis hiányolom azt is, hogy nem sértegeted szegény Karl barátom emlékét.

BOLYAI JÁNOS: Szegény, szegény Gauss.

BOLYAI FARKAS: Ezzel rémítesz meg legjobban, fiam, hogy már sajnálsz is... Hiszen te gyűlöletnek gyűlöletével gyűlölted őt.

BOLYAI JÁNOS (*nyugodtan*): Karl Friedrich Gauss... Úgy járt szegény, mint a hamis jógi, aki mágiával kápráztatja el a világot, miközben elveszti önmagát... Az igazak útját járhatta volna, a Lét legnagyobb, legfontosabb kérdéseivel foglalkozhatott volna méltóképpen, megkísérelhette volna felébreszteni az újkor káprázataival megrontott embert bódultságából, valódi segítséget nyújthatott volna a megvilágosodás útjait reménytelenül keresőknek... Szegénykém...

BOLYAI FARKAS: Miket beszélsz, fiam?

BOLYAI JÁNOS: Miért nem segítettünk neki megtalálni a helyes utat, miért, édesapám?

BOLYAI FARKAS: Gyűlölöd, még mindig gyűlölöd.

BOLYAI JÁNOS: Nem. Nem gyűlölöm. Valóban gyűlöltem valamikor?

BOLYAI FARKAS: Gyűlölöd kell. Ez a gyűlölet tartotta benned a lelket.

BOLYAI JÁNOS: Szegény szerencsétlen ember...

BOLYAI FARKAS: Rólam beszélsz?

BOLYAI JÁNOS: Karl Friedrich Gauss barátodról beszélek még mindig.

BOLYAI FARKAS: Az az ember már tizenhét éves korában felfedezte a legkisebb négyzetek módszerét, megszerkesztette a szabályos tizenhétszöget. Ő dolgozott ki eljárást a földmágnesség nagyságának mérésére, megszerkesztette az ehhez szükséges műszereket, ő alkotta meg az abszolút fizikai mértékrendszert, megszerkesztette az első elektromágneses távirót.

BOLYAI JÁNOS: Szegény...

BOLYAI FARKAS: Ez az ember képes lett volna nagyobbat alkotni a geometriában, mint te!... Nem életében, hanem életének egyetlen évében...

BOLYAI JÁNOS: Ha rászánt volna legalább egy évet, legalább fél évet... De nem szánt rá semmit, nem is szánta volna rá egy hónapját sem, mert a tér tudományának megalapozásában nem látta meg az azonnali siker lehetőségét... Hagytuk szegénykét elkárhozni...

BOLYAI FARKAS: Elkárhozni?

BOLYAI JÁNOS: A matematikából és nem a matematikáért élt, az emberből és nem az emberért... És elkárhozott...

BOLYAI FARKAS: Hogy irigyelted mindig, hogy irigyelted!

BOLYAI JÁNOS: Igen... Hogy vágyakoztam a Gauss-féle élet után... A földi sikerek, ó, mennyire hiányoztak... A Föld ura szerettem volna lenni!... Tehát Tudatlan Senki szerettem volna lenni... A Sötétség rabja, Világosság megtagadója szerettem volna lenni... Nem sikerült.

*Elhalványul, majd felerősödik a fény. A nappaliban.
Bolyai Farkas és Schwarzenberg szárnysegéd.*

SCHWARZENBERG: Beszéljen még a fiáról, professzor úr.

BOLYAI FARKAS: Beszéljek még a fiamról?! Előbb vallja be, miért jött vissza!

SCHWARZENBERG: Hát... Nem tudtam megírni a jelentést... Tíz változatban megfogalmaztam, de egyik sem hiteles... Hogy lehet egy tábornoknak, őfelsége helytartójának megmagyarázni, hogy egy nyugdíjas százados nem fogadja el őfelsége kitüntetését?! Segítsen nekem, professzor úr... Fogalmazza meg helyettem az elfogadható indoklást, és engem soha többé nem lát!

BOLYAI FARKAS: Az a nagy baj, százados, hogy az ön tábornoka még... még pedellusnak is alkalmatlan lenne. Ünnepeletetni egy nemzettel fegyverletele évfordulóját!... Miért? Hogy még jobban gyűlöljük a császárt és szolgáit? Az ön szerencsétlen tábornoka csak a fegyverek erejében hisz, semmi másban?!

SCHWARZENBERG: Igen, professzor úr, az én tábornokom csak a fegyverek erejében hisz, semmi másban, s ezért nem tudom neki megmagyarázni, hogy egy nyugalmazott századosnak nem kell őfelsége kitüntetése és pénze... Aki kitüntetett, az sérthetetlen, akinek pénze van, annak hatalma van!

BOLYAI FARKAS: Akit a kitüntetéssel meg akarnak alázni, az nem másvalaki, hanem Bolyai János, ezt magyarázza meg a gazdájának!

SCHWARZENBERG: Engem sértegethet, engem szolgának tekinthet, de ha csak érzelmeit nyilvánítja ki, az elfogadható jelentés sosem születik meg...

BOLYAI FARKAS: Hisz mondom, éppen azt mondom, amit a jelentésben hangsúlyoznia kell!... Annyit kell hangsúlyoznia, hogy Bolyai Jánost egy kitüntetéssel nem lehet szolgává alázni, mert ő nem akárki, hanem Bolyai János!

SCHWARZENBERG: A tábornok úrnak Bolyai János pontosan annyi, mint bárki más a nyugalmazott századosok közül!

BOLYAI FARKAS: Írja hát bele abba a szerencsétlen jelentésbe, hogy ez a Bolyai János nevű nyugalmazott százados egyszersmind a világ legnagyobb matematikusa.

SCHWARZENBERG: Én beleírhatom a jelentésbe akár azt is, hogy nemcsak a mai világ, de minden idők legnagyobb matematikusa, de a tábornok úrnak ez mit jelenthet... Lehülyéz engem, vagy legjobb esetben kijelenti, hogy mindenki állíthatja magáról, hogy a világ legnagyobb matematikusa.

BOLYAI FARKAS: Olvassák el a geometriai munkáját, kapnak egy példányt, olvassák el.

SCHWARZENBERG: Én már beszereztem egyet, olvasását is elkezdtem, de egy szót nem értek az egészből...

BOLYAI FARKAS: Üljön vissza az iskolapadba, és tanuljon!... Minden középiskolással meg tudtam értetni...

SCHWARZENBERG: Ha minden középiskolással meg tudta értetni, akkor nekem miért nem magyarázza?... Érdekében áll, hogy segítsen nekem...

BOLYAI FARKAS: Nem érdeklí magukat, hogy mekkora matematikus és mekkora ember az én fiam!

SCHWARZENBERG: De hiszen ön tanácsolta, hogy ezt vegyem be a jelentésbe, ön tanácsolta...

BOLYAI FARKAS (*hosszabb szünet után nyugodtabban*): Nem valószínű, hogy ön is megérti, de ami a legközhírhesebb, azt hajlandó vagyok önnek tollba mondani... Írja hát!... Bolyai János a gömbi trigonometriát, amely az új geometria alapja, a 26. fejezetben abszolúte megalapozta... Az ő geometriai rendszerében megoldhatók a geometria összes kérdései, az ő rendszerében a kör négyszögesítése is megoldható, és mert az euklideszi geometriában a kör geometriai négyszögesítése lehetetlen, a kör geometriai négyszögesítésének lehetőségét nevezzük is el az ő geometriája legszembetűnőbb megkülönböztetőjének. Ezt mondhatjuk: Eukleidész XI. axiómája nem helytálló, mert igenis megoldható a kör geometriai négyszögesítése. Ennek megoldásával a tér geometriai tulajdonságainak olyan rendszeréhez jutott az én fiam, amely a XI. axiómától független. Ezt a rendszert ő elnevezte a tér abszolút tudományának. Igen, így nevezte el, mert megértette, hogy a semmiből egy új, más világot teremtett! (*Szünet, gyámoltalanul.*) A legmegbecsültebb férfiúnak kellene lennie a világon, ha semmiből egy új, más világot teremtett, nem igaz?

SCHWARZENBERG: Hát igaz...

BOLYAI FARKAS: De az én fiam még ha semmi köze nem volna a matematikához, akkor is megbecsültebb férfiú lehetne, mint egy császári helytartó! Művészként, szárnysegéd úr! Virtuózként!

SCHWARZENBERG: Írhatom ezt is, professzor úr?

BOLYAI FARKAS: Írhatja! Miért ne írhatná?! Kilencéves korában tartotta az első koncertjét, húszéves korában csak úgy virtusból fellépett a bécsi színpadokon. Huszon-egynéhány éves korában, amikor a tisztí egyenruha úgy állt rajta, mint senki más, és egy zászlóalj minden tisztjét dölyfösen párvíadalra hívta ki, s a kora déltől késő estig tartó viadalon egyenként legyőzte őket, s két győzelem között a tisztek bosszantására annyi szünetet tartott, amennyi alatt egy bosszantó nótát kicsalhatott a hegedűjéből, hej, hogy csüggött rajta minden asszony szeme egy-egy ilyen bravúrja után. Karddal ő annak idején, hogy ne kelljen gyámoltalanabb felebarátai életét kockáztatnia, más bravúros cselekedetekre is kész volt környezete elkápráztatására, kovácsoltvas szeget célzott meg vele, egyetlen csapással pontosan kettőbe szelte, egyetlen csapással, és sohasem vétette el.

SCHWARZENBERG: Talán még most is sikerülne a kapitány úrnak...

BOLYAI FARKAS: Lehet, hogy sikerülne, de többé nem próbálja meg...

SCHWARZENBERG: Két győzelem között a tisztek bosszantására elővette a hegedűjét... De szerettem volna látni!... Az ünnepségen hegedülhetne...

BOLYAI FARKAS: Mindenről az a nyomorult ünnepség jut eszébe.

SCHWARZENBERG: Bocsásson meg.

BOLYAI FARKAS: Ó, felébredt önben az ember... Lám, bocsánatot is tud kérni.

SCHWARZENBERG *(lelkessedik)*: Mestere a vívásnak és nagy művész és nagy tudós! Háromszoros mester!

BOLYAI FARKAS: Nem fog engem megint levenni a lábamról a hízélgésével!

SCHWARZENBERG: Én nem hízelgek... Én csak csodálkozom... Ilyen sokoldalú tehetségről én még olvasni sem olvastam... Hogyhogy nem írtak még könyvet Bolyai Jánosról?! A tudósról vagy a virtuósról?

BOLYAI FARKAS *(hosszabb szünet után izgatottan; mint aki kelepce felé csalta ellenfelét)*: A kard azért jobban állt a kezében, mint a hegedű... És senki nem párbajozott feleannyiszor sem, mint ő, senki a világon. Néhány paprikás vérű katonával, mert a becsület, igen, a becsület, azaz amit a katonatisztek becsületnek neveznek, úgy kívánta, életre-halálra kellett kiállnia. Ej, de nehéz dolga volt ilyenkor, órákig kellett forgatnia a kardot, mert mozdulatlanágba kellett fárasztania az ellenfelét, különben a segédek követelték volna, hogy a kardot beleeresztve tegye mozdulatlaná. *(Rövid szünet után vidáman.)* Mert legjobb párbajozó volt, elkerülhette az én édes fiam, hogy embert öljön párbajban... Minden sértést olyan csodálatosan torolt meg. Ha a vágást nem volt türelme elkerülni, mert úgylis csak első vérre ment a játék, kézfejbe vágott, bravúrosan fület hasított meg vagy orrhegyet. S lassan-lassan elmaradoztak a sérteni merészkedők. A becsülete így maradt meg olyan makulátlannak, mint a frissen hullott hó!... Ha már nagyon unta magát párbaj nélkül, hát más városba helyeztette magát. Ezért változtatta annyiszor az állomáshelyét. *(Felnevet.)* Sohasem a becsületéért vívott, hanem

a nőkért. Azt hiszem, mióta világ a világ, senki se a becsületéért vívott. Ha a nőket nem kápráztatta volna el kardja fennhéjázó csillogása, ott ette volna meg a kardját a rozsdá. Ha még egyszer hallanám a fiamat a párbajról beszélni...

SCHWARZENBERG: Én is milyen szívesen hallgatnám.

BOLYAI FARKAS: Milyen előadásokat tartott róla! (*Utánozza.*) Valamikor, a felejtve felejtett időben, amikor az ember még nem menekült el Isten közelségéből, mi volt akkor a párbaj, a bajvívás? Az Igazság villámcsapása volt minden találata a vívásnak... (*Suttogva.*) Az Igazság... Élő, Égi Igazság? Mit tud erről a mai ember... Mit tudhat? Ki az Igazság? Miképpen élő égi lény? Csak a fiam tudja a választ ezekre a kérdésekre... Az Igazság Isten Önvédő megnyilatkozása, bizonyval. A legnagyobb Erő, a legszilárdabb Hatalom, bizonyval... És a régi ember még abban is hitt, hogy a harcban csak az győzedelmeskedhet, akinek a pártján az Igazság áll...

SCHWARZENBERG (*őszintén*): Szép, nagyon szép...

BOLYAI FARKAS (*kacag*): Mi történne itt, ha Igazság-Isten megjelenne! Magának megmondom... Átvenné ismét a hatalmat Magyarországon a Szent Korona... És uralkodna egészen addig, míg meg nem jelenik a színen egy valódi szakrális király...

SCHWARZENBERG: Kicsoda?

BOLYAI FARKAS: Egy szakrális király... Aki... Aki képes méltóképpen fenntartani a kapcsolatot az Égi Világgal... Aki Híd a természet és a természetfeletti között, a földi és az égi világ között. Ki lenne méltó arra, hogy szakrális királynak beavassák? Ki?

SCHWARZENBERG (*gyanút fog*): Professzor úr, én...

BOLYAI FARKAS: Nos, ki lenne méltó a beavatásra, majd a megkoronázásra? Nem találja ki? Az én fiam.

SCHWARZENBERG (*képtelen türtőztetni magát, kétségbeesetten*): Ezt nem kellett volna kijelentenie az én jelenlétemben, professzor úr... Nem kellett volna! Olyan helyzetbe hozott, amelyben tiltakoznom kell! Miért hozott engem ilyen helyzetbe?

BOLYAI FARKAS: Minek játssza meg, hogy nem tud kettőig számolni?!

SCHWARZENBERG: Felségáruló kijelentéseket senki sem tehet az én jelenlétemben... Tekintettel vagyok ősz hajára...

BOLYAI FARKAS: Semmire se legyen tekintettel... Mi sem vagyunk tekintettel semmire, sem én, sem a fiam... Nem alakoskodunk... Senki kedvéért nem hazudom azt, hogy elismerem uralkodónak Ferenc Józsefet... Aki magyar elismeri, az vagy hazudik vagy hazaáruló. Érti, fiatalember?... Ha ezt nem érti, akkor mit keres magyar földön?!

SCHWARZENBERG: Nem ismerem rokonszenvesebb férfiút őfelségénél... Büszkének lehetnének rá, hogy ilyen királyuk van.

BOLYAI FARKAS: Királyunk?!... Ezt a Ferenc József nevű fiatalembert szegény, szerencsétlen Ferdinánd császár-király helyébe tolták fel az uralkodói székre, enyhén szólva, puccsal. Nem lett magyar király, s még mindig nem az, mert a mi Szent Koronánkkal nem koronázták meg... Ó, ha megkoronázták volna, akkor 48-ban talán még én is a pártjára álltam volna... Talán a fiam is... Szabadon választhatta mint nyugalmazott százados, hogy kinek a pártjára álljon... Hát nem a törvénytörő pártjára állt...

SCHWARZENBERG: Törvénytörő?! Az uralkodó mint törvénytörő, ilyen képzelenség se hangzott még el mióta világ a világ!

BOLYAI FARKAS: Nem érti, mert nem akarja megérteni...

SCHWARZENBERG: Meg akarnám érteni, de mit lehet ezen megérteni?!

BOLYAI FARKAS: Végighallgatna, ha meg akarná érteni!

SCHWARZENBERG: Végighallgatom... Akármennyire hihetetlen, végig akarom hallgatni...

BOLYAI FARKAS *(folytatja hatásos szünetekkel; azt a benyomást igyekszik kelteni, hogy semmi más célja nincs a vendég meggyőzésén kívül; valódi célja persze egészen más)*: Az osztrák kormány lázadt fel a törvényes rend ellen, akármennyire hihetetlen, így volt... Miképpen történt?... 1848 nyarán nagyravágyó osztrák „hazafiak” rávették a gyermeteg V. Ferdinánd királyt, hogy az 1848-ban alakított első osztrák nemzeti kormányt, az újdonsült, tehát tapasztalatokkal nem bírót és türelmetlent nevezze az 1848-ban feloszlatott birodalmi kormány jogutódjának; s mivelhogy a birodalmi kormány hatásköre annak idején kiterjedt Magyarországra, rendelje alá az osztrákkal egy időben alakított, azzal egyenrangú magyar kormányt az osztrák kormánynak, mely azonnal megpróbált bele is szólni a tőle semmiben sem függő magyar kormány ügyeibe... Hát ez volt 48-ban a főbűn: az osztrák nemzeti kormány törvénytelenül elfoglalta a 48 tavaszán feloszlatott birodalmi kormány helyét: a nemzetköziét a nemzeti; a nemzeti osztrák kormány a nemzetközi birodalmi kormány jogutódjának tolta fel magát önkényesen... Na, legyünk igazságosak: mindezen törvénytelen, bűnös cselekedeteknek, mindezen ördögi cselekedeteknek, a lázadásnak minden ellen, ami szentnek tekintetett évszázadokon át a magyar-osztrák viszonyban, a magyar nemzet és a Habsburg-ház viszonyában, az egész rebelliónak a törvényes rend ellen Ferenc József még nem lehetett sem ösztönzője, sem bátorítója... Még megértője sem, lévén még gyermek... De miután trónra lépni felszólították, mit hitettek el vele? Nem hozták tudomására, hogy Magyarországon törvénytelenül uralkodik?... Nem világosították fel arról, amit még Habsburg-házi elődei is nagyon jól tudtak: hogy miképpen a nemzet sem, a király sem hátrózhatja meg a Szent Koronához való viszonyát? Ami pedig azt jelenti, hogy nem kérdőjelezhető meg, hogy a Szent Korona továbbra is a magyar államhatalom alanya! S a Szentkorona-tan nem csak emléke egy dicsőbb ma-

gyar múltnak, hanem érvényben levő, kötelező erejű közjogi tan. A Szentkorona-tan még egy megfélemlített magyar nemzet cinkosságával sem volna hatálytalanítható. A Szent Korona mindattól függetlenül, ami 1849-ben történt, az, ami volt, aminek hosszú évszázadokon át tekintették: a magyar államhatalom alanya, a Szentkorona-tan pedig a történelmi magyar alkotmányának éppen az a központi elmélete, amely hatálytalaníthatatlansága által legfőbb biztosítéka annak, hogy zsarnokok nem uralkodhatnak Magyarországon!... Csak egy hülyével lehetne elhitetni, hogy Ferenc József törvényesen uralkodik. Tudja vajon, hogy mit cselekszik? Tudja vajon, milyen büntetés vár arra, aki szembe mer fordulni a Szent Korona akaratával?! S az köztudomású-e, hogy minden magyart vagy magyarországi nem magyart, aki a törvénytelenül uralkodó Ferenc Józsefnek engedelmeskedik, szintén mint a Szent Korona megtagadóját, megsértőjét, tehát mint felség-hazaárulót kell megbélyegezni és elítélni... S az is a Szent Korona elleni ocsmány támadásnak minősítendő, hogy a Szent Korona híveit felszólítják a Szent Korona felségjogaira törő, azaz felségáruló ifjú uralkodó szolgálátára... Bizony felségárulásra szólították fel őt, nyugalmazott magyar katonatisztet minősíthetetlenül aljas meghívásukkal! Őné a szó.

SCHWARZENBERG: Leleplezem önt, professzor úr... Azon töprengtem szónoklata alatt, hogy ön vajon a világ legvakmerőbb vagy pedig a világ legravaszabb embere... Így látom: Ennyire bátor ember nem létezhet, hát legravaszabb... Mert mit akar ön elérni? Hogy a fia kitüntetéséről lemondjunk. Ezért alakítja oly hitelesen a felségárulót.

BOLYAI FARKAS: Én színészkednék, éppen én? Én, aki... Aki olyan büszke voltam a levélre, melyet a fiam nem másvalakinek, mint Kossuth Lajosnak küldött... Ó, milyen büszke voltam arra a levélre! Büszkébb, mint fiam felülmúlhatatlan geometriai munkájára. *(Nevet.)* A levele utolsó mondata a legszebb! Kéri benne, hogy országos napilapokban tegyék közzé nyílt levélként az ajánlkozását. *(Diadallal)* Mi mást jelenthet ez, mint azt, hogy ő nagyon komolyan vette, hogy fegyverrel fog harcolni a rebellis uralkodó ellen. *(Kacag.)* Ha Kossuth Lajos komolyan vette volna a fiam levelét, és ki-neveztetni ezredesnek vagy tábornoknak, akkor az én fiam, büszkeségem akasztófán végezte volna, vagy bujdokolna valahol a nagyvilágban... Nem, nem menekült volna ő el vereségünk után, tehát akasztófán végezte volna! *(Izgatottan.)* A levelet megkapja, szárnysegéd úr, bemutathatja a helytartónak vagy akár őfelségének... Őfelsége, remélem, kedvet kap díszes keretbe foglalni e nagybecsű okmányt.

SCHWARZENBERG: Biztos vagyok benne, hogy azon nagybecsű okmány nem létezik.

BOLYAI FARKAS: És ha létezik?! Mi fog akkor történni, ha létezik?! Lesz akkor is kitüntetés?

SCHWARZENBERG: Nem lesz, de nemcsak kitüntetés nem lesz, hanem nyugdíj sem.

BOLYAI FARKAS: De letartóztatás sem lesz...

SCHWARZENBERG: Az lesz... Kedves fiát a levélre hivatkozva fogják letartóztatni, önt, professzor úr, az én jelentésemre hivatkozva.

BOLYAI FARKAS (*jóízűen kacag*): Letartóztatják a fiamat is! Ó, megfosztanák Bolyai Jánost a szabadságától! Hát ez jó! Bolyai Jánost nemcsak a nyugdíjától, a szabadságától is megfosztanák. (*Vidáman, diadalmas mosollyal.*) Szabadságától?! Ámde hogy lehetne tőle elvenni a szabadságát?! Fel se tudná fogni szerencsétlen helytartó, hogy az én fiam, büszkeségem mit ért már szabadságon. (*Szünet; suttogva.*) Hogy szabadságon ő azt érti, hogy háborítatlanul, magabiztosan jár az Igaz Úton. Az úton, mely az Ég Kapuja felé vezet... Az élet fája rajta van a mi Szent Koronánkon. Milyen következtetéseket vonhatunk le ebből? Magyarországon van a rejtett szellemi központ?... Az a legfőbb szellemi központ, amelyet évszázadok óta keresnek? Ahol a szakrális király beavatását készítik elő? (*Felemeli a hangját.*) Nem olyan könnyű valódi királlyá válni, nem bizony. Nincs magasztosabb és nehezebb a beavatásánál. Beavatását évtizeden át elő kell készíteni. Emberfeletti önfegyelmet igénylő gyakorlatokkal. És meditációval. És aszkézissal. Figyelem az én fiam, neveltem, büszkeségem beavatását. (*Suttogva.*) Meditáció? Már képes tíz órát összesűriteni egyetlen pillanatban... Mint aszkéta is elég jó eredményeket ért már el, úgy bizony... És oly nehezek legújabb gyakorlatai, hogy parancsra elvégezhetetlenek volnának... Szelleme akaratanak rendeli alá a teste kívánságait, akárhány próbát kiállva. Vállalja hekre a koplalást!

SCHWARZENBERG: Koplal a fia, mert király akar lenni: ennyit értek.

BOLYAI FARKAS: Kár, hogy nem érti, ki a szakrális király...

SCHWARZENBERG: Ha van szakrális király, akkor az őfelsége...

BOLYAI FARKAS: A szakrális királyról még tudnia kellene, hogy méltóságát megalapozhatja a származás, de nem feltétlenül, mert ami nélkülözhetetlen, az beavatásának sikeressége... A szakrális királyt nem véletlenül nevezik kétszer vagy másodszor születettnek vagy olyannak, aki legyőzte a halált. Megtéveszthetetlen a szakrális király. Nem hamis fényt lát a valódi fény helyett, s nem téveszti össze a valóságot a káprázattal... Látja a Fény-hidat, amely az Eget és a Földet összeköti... A szakrális király, a valódi király Isten kegyelméből, Isten akarata szerint uralkodik. De nemcsak Isten akarata szerint, hanem Isten védettjeként is. Sokan ezért nevezik Isten kiválasztottjának. És ezért tekintik legyőzhetetlennek, sőt halhatatlannak. Igen, abban is hittél hittek a régiek, hogy emberi kéz, emberi kézben levő fegyver a szakrális királyt nem tudja megsemmisíteni. Ha megsemmisíthető, akkor nem igazi. Milyen próbákat kellett kiállnia, ha megkövetelték? Kiéheztetett

oroszlánal kellett például megküzdenie, és akármennyire hihetetlen, oroszlán valódi királyt nem támadott meg soha... A lényeg: Isten-ítéletnek kell alávetnie magát a szakrális királynak, mert ha a király igazi és nem hamis, akkor az Élő Égi Igazság minden körülményben megvédelmezi... Milyen próba kiállítását kérték a velenceiek még a XIV. század elején is a francia Fülöptől? „Ha Valois Fülöp tényleg Franciaország királya – miként állítja –, akkor azt úgy kellene bebizonyítania, hogy kiáll éhes oroszlánok elé, mivel oroszlánok sohasem sebeznek meg egy valódi királyt. Vagy pedig csodát kellene tennie betegek gyógyításával...” Ez a Fülöp király nem vállalta a próbát, de nem is tekintették szakrális királynak...

SCHWARZENBERG: De az ön fiát én tekintsem annak... S ha annak tekintem, javasolhatom a generális úrnak, hogy vessük éhes oroszlán elé? A kitüntetés átnyújtása előtt vagy után?

BOLYAI FARKAS: Helyette, kedves szárnysegéd úr.

SCHWARZENBERG: Ha még tíz, az eddigieknél még zavarosabb, még felfoghatatlanabb előadást tart, akkor is lesz kitüntetés...

BOLYAI FARKAS (*hirtelen*): Nem haragszik rám, fiatalember?!

SCHWARZENBERG: Nem, akármennyire igyekszik...

BOLYAI FARKAS (*vidáman*): Akkor elmondom legfőbb gondjaimat. Ma fogom eldönteni, felelős vagyok-e azért, hogy sem diktátor, sem hadvezér, sem világhírű tudós nem lett a fiam, avagy mindezekben vétlen vagyok, és tisztelniük kell engem mint legjobb apát... Azon töprengök, segítséggel került-e fölénybe az a Bolyai János, aki száználmas földi vágyak kielégítésével már nem törődött, s aki az előléptetésért vagy meggazdagodásért való történet is megvetette, és aki képessé vált felfogni, hogy az ember földi létének célja, egyetlen komoly célja, hogy Égi Létezését kiérdemelje... A fiam talán megköszönhetné, hogy hozzájárultam ahhoz, hogy a Föld csodás káprázatai ne fedhessék el látása elől a valódi fényt, az Eg Fényét... Megköszönhetné, hogy mertem „rossz” apa lenni: eltúrtem, hogy fiam, neveltem, büszkeségem alulmaradjon a sikerért: a gazdagságért és hatalomért vívott nemtelen küzdelemben... Hogy apai segítségem az ő nagy küzdelmei idején tudatos volt-e, vagy sem, hát erre a kérdésre nem tudok válaszolni... Nem, nem ez a legfőbb gondom. A fiam most már nem akarja, hogy kiadjuk a könyvét. Jaj Istenem, jaj Istenem, veszélyben a fiam könyve. Minden idők legjelentősebb könyve. Bocsásson meg nekem, aggodalmaskodó öregembernek a szárnysegéd úr, de mennem kell a fiamhoz... Fennáll a veszélye annak, hogy alágújt a hatalmas kézírathalomnak, a százezer oldalnak! Szüksége van rám, hát megyek. Megyek... Hát akkor nem marasztalom önt tovább, szárnysegéd úr...

*Elhalványul, majd felerősödik a fény. Ugyanott.
Bolyai János és Bolyai Farkas.*

BOLYAI JÁNOS: Látom, édesapám, megbabonázott az az arckép!

BOLYAI FARKAS: Nem láttam még ezt a portrét...

BOLYAI JÁNOS: Unokáid anyját nem ismered fel?

BOLYAI FARKAS: Annak az asszonynak a képét képes voltál kitenni a falra?!
Az Orbán Rózáét?!

BOLYAI JÁNOS: Miért haragudnék rá? *(Rövid szünet után játékosan.)* Az az igazság, hogy ő mellettem változott a legelviselhetetlenebb, legmérgezőbb nyelvű, a legszentebb dolgokon is csak csúfolódni tudó fehérccseléddé. *(Rövid szünet után csendesen.)* De azért két évtizedet kibírt mellettem.

*Előtetedik a szín. A felerősödő fényben Orbán Róza jelenik meg.
Csak Bolyai János látja.*

RÓZA: Képtelen vagyok felfogni, hogy te most dicsérsz vagy szidalmazol engemet?

BOLYAI JÁNOS: Ha szidtalak, akkor igazságtalanul... Mert az az igazság, hogy te mellettem változtál a legelviselhetetlenebb, legmérgezőbb nyelvű, a legszentebb dolgokon is csak csúfolódni tudó fehérccseléddé.

RÓZA *(kacag)*: Szép dicséret volt ez is.

BOLYAI JÁNOS *(komolyan)*: Dicséret volt... Annak dicsérete, aki két évtizedet kibírt mellettem. *(Szinte meghatottan.)* És egyetlen a világ összes női közül, aki vállalta, hogy gyereket szüljön nekem.

RÓZA: Szerettelek, János... Még mindig szeretlek. Újrakezdhetnénk.

BOLYAI JÁNOS: Igazán? Utolsó együttélésünk után vagy két évvel szültél te egy gyereket...

RÓZA: Akármi a látszat, mindig téged szerettem... Menekültem ettől a szerelemtől, s csak most vagyok képes felfogni, miért menekültem... Hogy éppen szerelmünk szokatlan mélysége riasztott. Az intenzitása, igen...

BOLYAI JÁNOS: Azt a gyereket az én nevemre íratad...

RÓZA: Megfosztom a nagy Bolyai névtől, jó, megfosztom...

BOLYAI JÁNOS: A gyerek megmaradhat a nevemen...

RÓZA: En elszántam magamat, hogy ideköltözzek... Próbáljuk meg. Neked se lehet jó egyedül.

BOLYAI JÁNOS: Ismét elmenekülnél... Egy hét múlva már menekülnél...

RÓZA: Ismét elmenekülnék? De hiszen én sohasem menekültem. Én elűzettem... Emlékezzünk, emlékezzünk csak vissza, miképpen történt.

BOLYAI JÁNOS: Mindegy már, hogy menekültél, vagy elűzettél. Már mindegy. *(Hidegen.)* Az ígéretemet betartom, néhány nap múlva viszem azt az egyez-

séget... Nem közjegyző, én magam fogalmaztam meg, de tulajdonképpen önmagam ellen, a te és a gyerekek érdekében...

RÓZA: Miért jobb neked egyedül?! Miért?!

BOLYAI JÁNOS: Nem haragszom rád... De ne látogass meg engem többé.

RÓZA: Szeretlek. Mi volt az én rettenetes bűnöm, hogy el kellett üldöznöd engem?! Hiszen te is szerettél, nagyon szerettél...

BOLYAI JÁNOS: Egy asszony sosem bocsátja meg az ő urának a kudarccokat. Asszony csak sikeres férfi mellé való... Ha harmincéves koromban kineveztek volna engem tábornoknak, legjobb feleség lettél volna... Ha az 1848-as háború híres hősévé váltam volna, legjobb feleségként tartottál volna ki mellettem...

RÓZA: Igazságtalan vagy, rettenetesen igazságtalan vagy!

BOLYAI JÁNOS (*kimérten*): Ha igazságtalan vagyok, próbáld megbocsátani...

RÓZA: Sikeres férfiú vagy, az én szememben te vagy a legsikeresebb férfiú... Azzal a másikkal csak kétségbeesésemben költöztem össze... De nem bírtam vele sokáig, nem bírtam... Hadd maradjak itt néhány napra.

BOLYAI JÁNOS (*végre elmosolyodik*): Ha világhírű leszek és gazdag, új palotamba beköltözhetsz a gyermekekkel együtt.

*Elhalványul, majd felerősödik a fény.
Orbán Róza eltűnik.*

BOLYAI JÁNOS: Az asszonyok mindig otthagyták azt, aki *üdvtanba* mert befogni... Az Ég valódi fénye elfedte látásom elől a Föld csodás káprázatait, és az asszonyom nem bírta tovább mellettem... Ennyi lenne a titka magánéletem kudarcának?

BOLYAI FARKAS: Remélem, meg fogod kérni rá, hogy írassa a valóságos apja nevére, remélem, követelni fogod ezt tőle...

BOLYAI JÁNOS: Mi van, atyám, szégyelled a törvénytelen unokát? Hát szégyelljed... A gyerek megmaradhat a nevemen.

BOLYAI FARKAS: Sajnos sosem érdekelt téged a mások véleménye.

BOLYAI JÁNOS: Lehetséges, hogy sosem.

BOLYAI FARKAS: Mások véleménye akkor érdekelt volna, ha legfőbb gondod az előléptetésed lett volna... Ó, korán, egészen fiatalon, még huszonéves korodban megszűnt fontosnak lenni számodra az előléptetés...

BOLYAI JÁNOS: Szerencsére...

BOLYAI FARKAS: Ez a nagy baj, fiam. (*Hosszú szünet, majd zavartan.*) De most bizonynyal felemelik a nyugdíjadat. És kitüntetnek... Naponta meglátogat a Wolgemut tábornok szárnysegédje. Puhatolózik: Részt vennél-e egy olyan ünnepségen, melyen kitüntetésben részesülnél... Fogadnád néhány percre a szárnysegédet?

BOLYAI JÁNOS: Mit mondhatnék én az erdélyi kormányzó szárnysegédjének?

BOLYAI FARKAS: Hogy részt veszel az ünnepségen, vagy nem veszel részt...

Tőled akarja hallani, hogy nem veszel részt.

BOLYAI JÁNOS: Elhiszi ő neked is...

BOLYAI FARKAS: Legalább háborodnál fel! Mint régen! Legalább hívnád ki párbajra Wolgemut tábornokot!... Hová igyekszel?

BOLYAI JÁNOS: A szobámba.

BOLYAI FARKAS (*kiabál*): Halálosan megsértettek téged azzal a feltételezéssel, hogy jutalmat veszel át az évfordulón!... Várj! Mondani szeretnék még valamit! Utólagos engedelmeddel a Kossuth Lajosnak írott leveledet is felhoztam érvként. Megmutathatom neki? Elküldhetem vele válaszul a helytartónak? Ne tegyél úgy, mintha nem tudnád, melyik levélről van szó!

BOLYAI JÁNOS: Bármelyik levelemmel azt tehetsz, amit akarsz.

BOLYAI FARKAS: Odaadom neki! El fog menni a kedvük!

Sötét, majd függöny.

MÁSODIK RÉSZ

A nappaliban. Bolyai Farkas és Schwarzenberg.

BOLYAI FARKAS (*vidáman; éneklő hangszílyal*): Minden megvilágosodott az öreg Bolyai Farkas számára, szárnysegéd úr, ne áltassa tovább magát, minden megvilágosodott. Mit akar a helytartó Bolyai János nyugdíjas császári-királyi tiszttól? Megköszönni őfelsége nevében Bolyai Jánosnak, hogy negyvennyolc-negyvenkilencben, azokban a jaj de nehéz években hű maradt az uralkodóházhoz. Miért van minderre szükség, na miért? Hogy Bolyai János most ráadásul tüntessen az álkirály mellett a világosi fegyverletétel gyászünnepén, mintha az neki győzelmi ünnep lenne. (*Diadalmasan kacag.*) De a Kossuth Lajoshoz küldött levelet elküldjük válaszul a helytartónak! A rebellis, alkotmány sértő Habsburg-ház ellen küzdő rend- és honvédő magyar hadseregbe való felvételét kéri benne a fiam, bizony... (*Átnyújtja a levelet.*) Íme, itt van. Tessék. Mit bámul úgy?! Fiam „felségárulási szándékának” bizonyítékát tartja kezében!

SCHWARZENBERG: Látom, magyarul van...

BOLYAI FARKAS: Ó, nem tud magyarul? Az erdélyi helytartó szárnysegéde nem tud magyarul? Szégyelli legalább? Hát ha a tábornok úr sem ismeri az ország nyelvét, lefordíttatják, szépen lefordíttatják! (*Hosszú szünet, majd olyan bizalmas hangon beszél a szárnysegédhez, mintha az legalábbis az unoka-öccse volna.*) Csak a fiam könyvei miatt vagyok nyugtalan, a meg nem jelent

könyvei miatt... Százezer oldal kézirat, százezer oldal. (*Hosszú szünet, majd kínlódván.*) Zenét akarok, pihentető zenét, a megnyugvásom zenéjét akarom. (*Szünet; csendesen, majd fanatikusan.*) Megnyugtató zenét akarok hallgatni. Olyan zenét, amely legyőzi indulataimat, vágyaimat. Legalább húszpercnyi ilyen zene kell egy napi megnyugváshoz. Hallgatni akarom... Valódit... Nem akarok gondolni semmire, hallgatni akarom a legszebb, legigazabb zenét, a megnyugvás zenéjét akarom hallgatni! Naponta legalább háromszor csak azért is a zenék zenéjét hallgatom, csak azért is... Akarom, nagyon akarom, semmi mást nem akarok már! (*Hirtelen fenyegető hangon.*) A zene, amit hallgatni akarok, nem más, szárnysegéd úr, mint a fiam szavai. Nem mostani szavai, hanem régi szavai... Hogy tudott előadni! Megítélheti abból, hogy én tulajdonképpen az ő előadásait szajkózom. Sohasem az ő színvonalán... Volt idő, amikor naponta tartott nekem előadást. Most már nem tart. Miért nem? Hallott már arról, miképpen hagyta abba Aquinói Szent Tamás az írást? Egyszer csak megnyílt számára a metafizika világának kapuja. És azonnal félbehagyta félig megírt könyvét. Mit jelent ez, kedves szárnysegéd úr? A megvilágosodott, a beavatott, a szakrális fejedelem már nem ír, mégpedig éppen azért nem ír, mert már minden fontos kérdésben, a Lét legnagyobb kérdéseiben is bizonyos... Akiben már nincs egy százaléknyi bizonytalanság sem, az már nem ír. Az írás a bizonytalanság elégetéséhez szükséges. A bizonytalanság szüli az íráshoz szükséges feszültséget. Nem véletlen, hogy Szent Tamás abbahagyta az írást, hogy Bolyai János abbahagyta az írást. Ő, régen hatalmas zeneműveket adott elő a fiam hangszer nélkül... Hallom e zeneműveket... Legyünk csendben, hallgassuk illő áhítattal...

Elsötétül a szín. A felerősödő fényben csak Bolyai Jánost látjuk.

BOLYAI JÁNOS: Mennyit ér az én geometriám? Kegyetlen kérdés, de válaszlok rá... Elbizonytalanodtam, ezért átfogalmazom a kérdést: Mit fog kezdeni az ember az én geometriámmal? Félre fogja érteni, mint mindent. Jobb is, ha az ember menekül a nagy igazságoktól? Eukleidészt meg tudom cáfolni. De minek? Hiszen csak ebben a mi világunkban igaz, amit állítok. Isten egy olyan láthatatlan és felfoghatatlan világban van, amelyben a mi törvényeink nem érvényesek. Ott van, ahol megszűnik a mi fogalmaink szerinti tér és idő. Ott találkozhat az ember a Szellemével. Szellem-Önmagával... Tér és idő, tér és idő, tér és idő. A tér és idő nagy kérdéséhez szóltam hozzá. Nem, nem biztos, hogy méltóképpen. A teret és az időt nem elméletben kell legyőznünk, hanem valóságosan. Krisztus sem mást kér az embertől, mint azt, hogy győzze le a teret és az időt. Ó, nem úgy lehet legyőzni, ahogyan a tudósok elképzelik... Úgy lehet legyőzni, ahogyan az én nemzetem 1848-ban legyőzte! Ó, 1848! A legszebb európai küzdelem

a szakrális királyságért. Igen, a szakrális királyságért. A királyságért, ahol nem érvényesek a tér és idő korlátai. Miképpen kezdődött a mi reformkorunk? Nemzetem méltó képviselői rádöbbenek arra, hogy Európában a királyok nem valódi királyok – nem Isten akarata szerint uralkodnak és csak hazudják, hogy Isten kegyelméből –, s hogy a szellemi központok, a szakrális király és a szakrális királyság rejtőzködnek, azaz nem Krisztus útján jár az emberiség. És nyomban vállalták is a legnehezebbet: elindultak a Krisztus által megvilágosított kollektív beavatás útján. Hogyan fogták fel küldetésüket? Ilyképpen: Krisztus Útja az Ég kapuja felé vezet, az Ég nyitott Kapuja felé, s éppen azért nehéz az Utat megtalálni és azért nehéz járni rajta, mert ez az Út éppen ott találkozik az Éggel, ahol az Ég kapuja nyitott... Komolyan vették, hogy a Hegyi Beszéd felszólítás a beavatás elkezdésére... És megértették, hogy a szűk kapun csak az léphet be, aki a teret és az időt legyőzi. A tér és idő legyőzése, igen, a tér és idő legyőzése... Az időt legyőzni könnyű: aki nyolc órát képes sűríteni egyetlen percbe valódi imájában, valódi meditációjában, az az időt már le is győzte. A tér legyőzése a nehéz... Aki a teret is legyőzte, az már uralkodhat hatalom nélkül is, győzhet fegyver nélkül is. Ő az, akit ha börtönbe zárnak, bilincseit egyetlen mozdulattal lerázza, és kilép a börtön kapuján. Őt nem bántja a kiéheztetett oroszlán. Ő üti ki tekintetével ellenfele kezéből a kardot... Mi mindennek a titka? Csak annyi vajon, hogy aki a teret legyőzte, nem érez többé fizikai fájdalmat és nem fél többet? A félelmet nem ismerő ember pedig rendkívüli hatást ér el pusztá megjelenésével? Ó, a legfontosabbat még nem is említettem. A legfontosabb az, hogy aki a teret legyőzte, megpillantja a láthatatlant is: benéz az Ég kapuján. Kinyílik harmadik szeme, amellyel a valódi fényt látja... Ki tehát az, aki a teret és időt legyőzte? Szakrális személy? Király királyi trónus nélkül? Szakrális személy, azaz Krisztus Útján járó. Így is fogalmazhatunk: szakrális személy az, aki már nem él az idő és tér korlátai között, mert önmagát legyőzte. És az alapkérdés éppen az, hogy tulajdonképpen mit jelent önmagunkat legyőzni... Ó, a negyvennyolcas harcos számára a harctéri viadal sem csak az ellenfél, hanem önmaga legyőzésének is sikeres gyakorlata volt. Mit jelent hát önmagunkat legyőzni? Nem többet és nem kevesebbet jelent, mint azt, hogy létezésünk középpontját földi létünkben is áthelyezzük Időtlen Énünk középpontjába... És ennek olyan egyszerű megfogalmazása is van, mint az, hogy elfogadjuk egy rézpénzünkért a milliárdszor milliárd aranyat. Azaz a kevesek, a szakrális személyiséggé avatottak elfogadják, mert megszokottá az vált a mi világunkban, hogy a milliárdszor milliárd aranyat adják oda az egy garasért... De tegyük fel végre a legidősebb kérdésünket: Mit jelentett 1848-ban a hűség, szakralitás, királyság, azaz mi a titka az aradi 13-nak, mi a titka a magyar szabadságharc nem magyar hőseinek, mártírjainak? Mi magatartá-

sukban a rendkívüli? Rendkívüli, miért rendkívüli? Hűségesek voltak – mégpedig Istenhez. Ó, aki még tudta 1848-ban, mit jelent a hűség, a magyar oldalra állt akkor is, ha nem volt magyar. Ennyi a titok. És ha felfogni még képesek vagyunk, mi a hűség, 1848 titkát meg is fejthetjük. Ki a hűséges? Aki képtelen megtagadni Istent. Hűséges az, aki felismeri az utasításokban, törvényekben, parancsokban Isten akaratát, aki így engedelmeskedni csak Istennek engedelmeskedik. De kérdezem: Valóban csak Istent illeti meg a hűség, vagy a királyt is? A királyt is, ha a király Isten akaratát közvetíti, azaz valódi szakrális király. Ha pedig a király nem szakrális uralkodó, akkor a hűség a Szent Koronának szól. Ferenc Józsefet bizonyosan zseni kora akadályozta meg abban, hogy ezt felfogja. Szívesen figyelmeztetném arra, hogy milyen próbákat kell kiállania egy szakrális királynak. Ó, a réges-régi törvények szerint a királygyilkosság nem is számított bűnnek. Hittek benne, hogy az igazi királyt nem lehet megölni. *(Szünet, majd vidáman.)* Ha továbbra is hangoztatják azt a képtelenséget, hogy ez a Ferenc József nevű fiatalember magyar király, próbát teszek. És ha kardomnak egyetlen suhintásával nem leszek képes fejét elválasztani törzsétől, ám legyen: legyen ő az uralkodónk... A meg nem választott uralkodó így, e próbát sikeresen kiállván, valóban törvényes uralkodó lesz. *(Hosszabb szünet, majd csendesen.)* Nem akartam ma másról beszélni, mint arról, hogy 1848-at úgy is hívhatjuk: a hűség éve. *(Szünet, továbbra is csendesen.)* Mi lett az emberrel?... Őn hittek a mai tudósok. „Felvilágosodottak”. Bele vannak őrlve a hazugságba, hogy az emberiség fejlődik... Az emberiség távolodik Istentől... Amire az én századomban rájöttek a tudósok, csupa lényegtelen dolog. A lényeges az lenne, hogy megtaláljuk az utat Istenhez... A geometriám megjelent nyomtatásban, s ez azt jelenti, hogy előbb-utóbb komolyan fogják venni... S az ember az én térelméletem alapján persze hogy ki fogja kalkulálni magának a csillagok közé vezető utat. *(Rövid szünet.)* És nagyon büszke lesz magára. Pedig ezzel sem közeledni fog Istenhez, hanem távolodni Tőle.

Elhalványul, majd felerősödik a fény. Bolyai János eltűnik.

BOLYAI FARKAS *(büszkén)*: Mit szól, szárnysegéd úr, mit szól ehhez a zenéhez? Hallott már ennél szebb zenét?

SCHWARZENBERG *(rekedten felnevet)*: Nem, valóban nem hallottam.

BOLYAI FARKAS *(hosszú szünet után könnyörgő hangon, túlozva)*: Szárnysegéd úr, siessen ön is a fiam segítségére... Mit tehetne? Gyűjtsön ön is fiam könyvei kiadására... Mind a száz kötetet kiadjuk, jó? *(Szünet; kétségbeesetten.)* Istenem, adj a fiamnak parancsot, hogy hagyja életben e papírhalomban szunynyadó gondolatait. *(Rövid szünet.)* Szárnysegéd úr, szárnysegéd úr, segítsen

nekem megfejtteni a titkot. Miért nem fogadta el 48-ban a magyar honvédség a fiam segítségét? (*Úgy támad Schwarzenbergre, mintha azért is ő lenne felelős, ami 1848-ban történt.*) Miért nem kellett nekik a fiam, mondja, miért?! Nem válaszol?! Válaszoljon. (*Ismét kétségbeesve.*) Ki érti ezt, ha még ön se, ki érti, ó, ki érti?! Nem kellett a magyar honvédségnek 48-ban, de nem kellett azután se senkinek! Nem kell az embereknek az én fiam egyetlen gondolata se, még a geometriája se. (*Rövid szünet, nyugodtabban.*) Szerencsétlen környezetünkbelieket, városunk lakóit mindazonáltal most illő módon felmentem: Azért veszik semmibe a fiamat, mert nem tudják neki megbocsátani, hogy negyvenkilencben nem halt hősi halált... Hát mit válaszoljunk nekik? Hogy nem engedték őt hősi halált halni? Mondjuk nekik, hogy vonják felelősségre azokat, akik nem engedték, hogy hősi halált haljon?... Hogy mondjuk el mindezt nekik? Hiszen nem mehetünk most oda minden emberhez külön-külön, hogy megmagyarázzuk, szájbarágósan megmagyarázzuk, hogy az én fiamnak nem volt szerencséje, nem adatott meg neki a hősi halál lehetősége... Nem adatott meg neki!... Ön legyen a döntőbíró ebben a kérdésben, szárnysegéd úr! Negyvennyolc októberében a fiam nyugalmazott százados létére hadba akart vonulni a rebellis császár ellen. (*Büszke mosollyal.*) Át akarta venni negyvenezer szabadságharcos magyar honvéd vezetését. Negyvenezer katonával rendelkezett a haditanács, amely vissza merte utasítani az én fiam javaslatát és ajánlkozását... Negyvenezer embert nem lett volna szabad várak ellen vinni, tíz város környékét, egy egész országrészt meg lehetett volna velük a császári katonáktól tisztítani, a várakat egyelőre hagyni kellett volna. (*Egyre izgatottabban.*) Amikor megértette a fiam a haditervüket, amelyet alig volt képes megérteni, annyira együgyű haditerv volt: azt a negyvenezer katonát...

Elsötétedik a szín. A felerősödő fényben az emlékezetes haditanács nagy jelenetét látjuk. Bolyai János és Sombory ezredes vitatkoznak.

BOLYAI JÁNOS (*kiabál*): Ezt a sereget nem szabad most egyetlen vár, elég jelentéktelen váracska elfoglalására bevetni! Nézzenek még egyszer arra a térképre! Vegyék végre tekintetbe az ellenség csapatösszevonásait!

SOMBORY: Önt nem azért hívtuk meg erre a tanácskozásra, hogy itt a főparancsnokot játssza... Viselkedjen úgy, ahogy egy nyugalmazott századoshoz illik.

BOLYAI JÁNOS: Nyugalmazott századosként is figyelmeztethetem önöket arra, hogy a hadvezetésre nem érvényes az, hogy aki sokat markol, keveset fog! Rossz a haditervük, fogja már fel!

SOMBORY: Ha át akarja tőlem venni ennek a seregnek a parancsnoklását, ne hozzám forduljon, hanem a feletteseimhez!

BOLYAI JÁNOS: Nincs idő most formásokkal törődni! Azonnal adják át nekem az irányítást, vagy legalább fogadják meg a tanácsaimat, mert ellenkező esetben napokon belül bekerítik, majd szétverik szép hadseregünket!...

*Elhalványul, majd felerősödik a fény.
Bolyai János és Sombory ezredes eltűnnek.*

BOLYAI FARKAS: Minden úgy történt, ahogy megjósolta az én fiam. (*Siránkzik.*) Talán győztünk volna, ha az én fiamat akkor nem mellőzik, talán győztünk volna, ha az én fiamat nem merik mellőzni!... Elkeseredésében, hogy nem értik, vagy nem akarják megérteni, még a tanácskozás után visszahúzódtott az íróasztala mögé... És bekerítették azt a szép hadsereget, bekerítették, bekerítették és megsemmisítették! Mert nem hallgattak a fiamra! (*Szünet, majd csendesen.*) Szegény fiam, fiacskám... (*Szünet, majd gyámoltalanul.*) Segítsen világosan látnom, szárnysegéd úr! Szükségszerű-e avagy véletlen, hogy az én fiam, én büszkeségem emberért előbből nem változott át emberből élővé? Szembe kell néznünk a kérdéssel, hogy volt-e az ő életének olyan pillanata, amelyikben átváltozhatott volna. (*Hosszú szünet, majd vidáman.*) Az igazság az, az igazság az, volt olyan pillanat, amelyikben átváltozhatott volna... Mert ő tulajdonképpen nem is választotta soha a legnehezebbet, csak úgy adódott... Ő még az új geometria megteremtésének útját sem maga választotta, kisgyermek korában már elvégeztetett, hogy megküzd a legyőzhetetlennel. A gyermekkorában egyszerűen eljegyezte a tér tudományával. Lehet, hogy abban a pillanatban, amikor egyszer csak elkapta a legsötétebb bizonytalanság érzése: ámulva döbbsen rá, négyéves ha lehetett, és ámulva döbbsen rá, hogy az ember nincs biztonságban a védelmére épített szobákban, mert a szobákat állandóan tapasztják és meszelik, hogy erősek maradjanak, éppen meszeltek aznap nálunk, s rádöbbsen négyéves léte, hogy ha a szobák falait tapasztják és meszelik, a falak közelednek egymáshoz; ha a meszelést és tapasztást sokszor megismétlik, és megismétlik, hogy erősek és szépek maradjanak a szobák, akkor egyre kisebbre zsugorodnak a szobák, és a vége ennek csak az lehet, döbbsen rá négyéves korában, hogy a falak egyszer csak összenyomják az embert. És még korábban, hároméves ha lehetett, amikor először gondolkozott el azon, hogy van-e vége a Földnek, és tisztán látta maga előtt, hogy ha a Földnek vége is volna, azaz szélei volnának, rajta túl lenni kellene valaminek, ha másnak nem is, legalább üres térnek... Négyéves korában már a sinus fogalmával is tisztában volt az én fiam, én büszkeségem, ötéves korában már a legtöbb csillagzatot meg tudta különböztetni, eljegyzettje volt tehát már akkor a tér tudományának!... S hogy a geometria után a legfontosabbal: az üdv útjainak keresésével kezdett foglalkozni, ez sem az ő különleges érdeme: ezt sem vál-

lalta, az ember megmentésének szándéka szinte úgy következett a geometria megmentésének szándékából, mint egyik matematikai képlet a másiktól: egymásból levezethetők. (*Csodálkozó mosollyal.*) Lehetséges, hogy van az én fiam életének egy olyan törvényszerűsége, amely mindent eleve meghatározott? Az határozta volna meg az életét, hogy képtelenné vált olyasmivel foglalkozni, amivel mások is sikeresen foglalkoztak, képtelenné vált olyan környezetben élni, ahol nem lehetett első? Na, lássuk csak: a hadmérnöki akadémián megmaradhatott, el is végezhetette, mert tanuló társai között könnyűszerrel első lehetett, hadmérnökként tisztai váll-lapokkal viszont már elviselhetetlenebbé vált számára az élet, mert felettesei elsőbbségének elismerésére kötelezte a szolgálati szabályzat, tehát túl ritka lett ott számára a levegő, fulladásos rohamai lettek, képtelen lett a legkevesebbre is, szárazra vetett halként vergődött, képtelennek bizonyult egy lóistálló tervrajzát elkészíteni, menekülnie kellett, menekült is, és feléledt újra a geometria évezredeken át megoldhatatlannak tűnő problémáiban. Így volt, de hiszen pontosan így volt! Megtaláltam a fiam élete meghatározó törvényszerűségét! Milyen egyszerű: katonai feletteseinek jelentéseket kellett írniuk arról, hogy egy egyszerű istállót képtelen megtervezni, ellenben Gaussnak, a század leghíresebb tudósának el kellett ismernie, hogy geometriai munkájában óriási jelentőségű dolgokra jött rá. (*Szünet; vidáman.*) Ó, ennek a meghatározó törvényszerűségnek ismeretében minden világos: hát azért dobta el az én fiam, én büszkeségem magától a geometriát is, miután kitárta előtte a rejtett kapukat, mert a geometria olyan egyszerű tudománnyá vált, amellyel most már bárki foglalkozhat... És milyen egyszerű továbbra is: törvényszerű, hogy azonnal az üdvtanba kellett belekezdenie, az embert megmentő, az Isten Országá felé vezető láthatatlan utat megvilágosító tanba, hiszen az elmúlt századok eseményei igazolják, hogy az ember távolodik Istentől, ahelyett, hogy közeledne Hozzá. Hát mindez napnál világosabb! (*Továbbra is vidáman.*) Igen, szükségszerű volt, hogy minden úgy történjen, ahogyan történt, hiába akart volna ő az emberből élni, ő csak az emberért élhetett, dönteni nem ő döntött, egy megváltoztathatatlan törvényszerűség határozott meg mindent. (*Rövid szünet, majd suttogva.*) Mindent tud már a fiamról, szárnyságod úr? Remélem, hogy mindent. Megérdeklünk ismét egy kis zenehallgatást... Hallgassuk a fiam zenéjét. A zenehallgatástól ne fosszuk meg magunkat. Miért fosztanánk meg, nem igaz?

SCHWARZENBERG: A győztes hadsereg tiszteletére szerzett zeneművekből hallgassunk most meg végre valamit! A győztes hadsereg tiszteletére szerzett zeneművekből... Jogom van hozzá, vagy nincs jogom hozzá?!

BOLYAI FARKAS: Joga van hozzá.

SCHWARZENBERG: Hát ha jogom van hozzá, hallgassuk.

BOLYAI FARKAS: Hallgassuk.

SCHWARZENBERG: Semmit nem hallok.

BOLYAI FARKAS: Énekeljen.

SCHWARZENBERG: Nem tudok.

BOLYAI FARKAS: Akkor szónokoljon.

SCHWARZENBERG: Szónokolni sem tudok.

BOLYAI FARKAS: Hát akkor továbbra is kedvemre való zenét fogunk hallgatni. Kezddhetem?

SCHWARZENBERG: Nem. Nincs kedvem újabb szónoklatot hallgatni. Meséljen inkább. Ön a világ legjobb mesemondója, professzor úr!

BOLYAI FARKAS: Sérteget?

SCHWARZENBERG: Hát hogy sértegetném?! Nem szégyen a világ legjobb mesemondójának lenni!

BOLYAI FARKAS: Nem mesét mondok, hanem azt mondom, hogy az én fiam, az én büszkeségem huszon-egynéhány éves korában, amikor a tiszti egyenruha úgy állt rajta, mint senki másén, és egy zászlóalj minden tisztjét dőlyfösen párviadalra hívta ki, s a kora déltől késő estig tartó viadalon egyenként legyőzte őket, s két győzelem között a tisztek bosszantására annyi szünetet tartott, amennyi alatt egy bosszantó nótát kicsalhatott a hegedűjéből, hej, hogy csüggött rajta minden asszony szeme egy-egy ilyen bravúr után.

SCHWARZENBERG: Ezt már hallottam. Új mesét mondjon, professzor úr.

BOLYAI FARKAS: A legszebb mesét mondom el. Most mondom el a legszebbet. Azért most mondom, mert most már hiszek ennek a mesének az igazságában. Illő áhítattal figyeljen hát. *(Szünet, majd elérzékenyülve.)* Jött felé, és egyre szépült, ahogy közeledett, csak azért szépült, mert látta őt, és mert közeledett feléje, és ő tudta, hogy az én fiamat és neveltemet, büszkeségemet három-négyezer nő szereti, de egyedül ő olyan, aki egyre szépül, ahogy közeledik a fiam... Közeledett és szépült, s a fiam vállán a súlyos terhek pihékönnyűvé váltak, amikor csak mentek egymás mellett, éveken át mentek, messze földről jöttek emberek megbámulni a csodát, hogyan szépül egyre két ember csak azért, mert egymás mellett mennek, és megjósolták az emberek, hogy szeretkezésükből új Nap fog születni az égre; és megjósolták, hogy őrutánuk már nem lehet úgy, olyan semmi módra szeretni, mint előttük... És hatvan éven át szerethették volna egymást, hatvan éven át szépülhettek volna egyre, és példájukból megtanult volna igazán szeretni az emberiség. *(Szünet; gyámoltalanul.)* Megbántam, hogy ezt elmondtam... Különben sem mesét kellene mondanom, hanem ki kellene vánszorognom az utcára, és fel kellene pingálnom a falakra, hogy mi teszi normálissá az embert, mert nagyon egyszerű, egyetlen mondatban kifejezhető, bár a nagyon egyszerű gondolatokat mindig nehezen értették meg. Ennyi az egész: az ember akkor ember, ha összes választási lehetőségei közül mindig a legnehezebbet választja. *(Hirtelen a szárnysegéd vállára borul; sírósan.)* Mi lenne

most, ha fiamat nem tartaná Isten a kegyelmében? Mi történne most, ha földi vágyak kielégítése volna legfőbb célja? Ha gazdagságot akarna, ha szeretőket akarna, ha szolgálkat akarna? Mi történne most, ha nem tapasztalta volna meg Isten létezését?... Bocsásd meg, Istenem, hogy kísértettelek, játszadozván a gondolattal, hogy minden eleve elrendeltetett a fiam életében.

SCHWARZENBERG: A fia katona, én is katona vagyok, én megértem a fiát.

BOLYAI FARKAS: Elfáradtam, zenét akarok hallgatni, a fiam zenéjét akarom hallgatni. Kedves vendégünkkel, a szárnysegéd úrral együtt. Zenét, ami nem más, mint a fiam szavai. Ó, jaj, nem mostani szavai, hanem régi szavai... Ó, volt idő, amikor naponta tartott nekem előadást. Ó, most már nem tart. Ó, régen, a régi szép időkben hatalmas zeneműveket adott elő hangszer nélkül. Hallgassuk e zeneműveket. Legyünk csendben, szárnysegéd úr, hallgassuk illő áhítattal.

Elsötétedik a szín. A felerősödő fényben Bolyai János jelenik meg.

BOLYAI JÁNOS (*nagyon csendesen*): Ennek a küzdelemnek a célja persze hogy az, ami minden nagy küzdelem célja: az ember létezése értelmének a visszaadása... Az ember visszavezetése a paradicsomba... Nincs más tan, csak az üdvnek tana, és nincs más cél, mint az üdv elérése... Az ember vagy összezsedi magát, és képessé válik végrehajtani az elképzelhetetlenül nagy ugrást, vagy léte értelmét veszti... Ha te győzől, Karl Friedrich Gauss, akkor az ember sorsa megpecsételtetett... Világos, hogy ennek a küzdelemnek a legmélyén az van, hogy valamiből élni vagy valamiért élni... Ennek a küzdelemnek ennyi az üzenete: Az ember csak akkor talál vissza a Paradicsomba, Isten Országába, ha a *valamiből* való élet kultuszát felváltja a *valamiért* való élet kultusza. (*Hosszabb szünet, majd élénken.*) Még győzhetek, a győzelmemhez csak az kell, hogy az emberek felismerjék, hogy legnagyobb érdekük, hogy megvalósuljon a valamiért való élet kultusza...

Elhalványul, majd felerősödik a fény. Bolyai Farkas egyedül.

BOLYAI FARKAS (*előbb bizonytalan hangon, majd egyre határozottabban*): Mindenható Istenem, segítsd a fiamat. Add, hogy méltó tanítványok vegyék körül. Add, hogy milliók olvassák a könyveit... Lesznek követői? Máris sokan követnék, ha lett volna hatalmam arra, hogy összes írásai elolvasására kényszerítsem legalább hazámfiait, legalább környezetembélieket... Mit akar a fiam? Ó, a sokezer oldalas írásában nem a geometria bajait orvosolja, hanem az emberét... Az ember eljátszotta az örökkévalósághoz való jogát, hát az én fiam visszaszerezte vele... Amit az én fiam kitalált, az a módszer... Hogyan kell az embert rásegíteni a Hídra, amely az Eget és a Földet összeköti... Választhatja, fellép-e erre a Hídra? Ha meggyőző a fiam érve-

lése, akkor fellép. Egy emberöltőn át kell ugyan készülődni a nagy ugráshoz, mellyel a Híd elérhető. E készülődésről ír ő tízezer oldalon. Van, akit egy mondat is meggyőz, van, akit csak a tízezredik. Az egy mondat: Nem érdemes egy percben könnyelműen feloldani milliárd évet... Arról van szó e könyvekben, hogy mi ragyog Napnál fényesebben a láthatatlan Égen... A láthatatlan Eg kereséséről van szó bennük. Megvilágításáról a láthatatlannak. Látni tanít az én fiam... Aki már lát, az üdvözülni. Üdvöztan: ez a címe hatalmas munkájának... E hatalmas munkájában megpróbálja megoldani az embert. Megoldja az embert, megoldja.

*Elsötétül a szín. A felerősödő fényben Bolyai János dolgozószobája.
Bolyai János, Bolyai Farkas és Schwarzenberg.*

BOLYAI FARKAS: Jöjjön, szárnysegéd úr. A fiam fogadja és meghallgatja önt.
Ami fontos, elmondja önnek...

BOLYAI JÁNOS: Mit óhajt megtudni, százados?

SCHWARZENBERG (*kardot ránt, Bolyai Jánosra ront*): Azt óhajtom megtudni, hogy valóban szakrális személy vagy-e?! Szakrális királynak alkalmas vagy-e? Én vagyok az, aki a valóság próbáját elvégzi. Karddal és nem méreggel, természetesen... Ahogyan illik. (*Idézi Bolyai Jánost.*) „És ha kardomnak egyetlen suhintásával nem leszek képes fejét elválasztani törzsétől, ám legyen: legyen ő az uralkodónk... A meg nem választott uralkodó így, e próbát sikeresen kiállván, valóban törvényes uralkodó lesz.” Emlékszel? Akár emlékszel, akár nem, most meghalsz! Most kiderül, szakrális fejedelem vagy-e vagy szánalmas felségáruló?!

A magasra emelt kard kiesik a Schwarzenberg kezéből.

Schwarzenberg mozdulatlanul áll, karja sújtás közben dermedt mozdulatlanná.

Hosszú, valószínűtlen csend. Majd Schwarzenberg üvöltése:

Megbénult a karom, megbénult a karom! Mit tettek velem?!

BOLYAI JÁNOS (*Schwarzenberghez siet*): Meggyógyítom, fiatalember. Most már érzi a karját, ugye most már érzi? Most emelje fel a karját. Jól van. Nincs semmi baj. Elmehet most már. Viheti a kardját is. Vigye csak nyugodtan.

Schwarzenberg összeszedi magát, majd elrohan.

BOLYAI JÁNOS (*szigorúan*): Apám, te tudtad, hogy rám fog támadni.

BOLYAI FARKAS: Tudtam. De azt is tudtam, hogy kiesik a kard a kezéből.

BOLYAI JÁNOS: Ez nem szolgál mentségedre.

BOLYAI FARKAS: Bocsáss meg nekem, fiam.

Sötét, majd függöny.

VÉGE.